

Христо П. Беров е български и германски юрист, сътрудник на Института за църковно право при ЮФ на Потсдамския университет (ФРГ), член на Виенското академично дружество за правото на Източните църкви (Австрия). Научните му интереси са в областта на теорията на правото, правото на религиозните общности, взаимодействието между държавното право и правните системи на вероизповеданията. От 2011 г. епархийски съветник при Западно и Средноевропейската епархия на БПЦ – БП. Съставител на сборника нормативни актове: *Право и вероизповедания. Нормативна уредба на религията и религиозните общности в България* (Сиела, 2009)

Христо Беров

ЦЪРКОВНО УСТРОЙСТВО НА ВЕЛИКОТЪРНОВСКА ЕПАРХИЯ КАТО ЮРИДИЧЕСКО ЛИЦЕ – МЕСТНИ ПОДЕЛЕНИЯ, КАДРОВИ СЪСТАВ И ЗДРАВНО И СОЦИАЛНО ОСИГУРЯВАНЕ

От публикуваната в интернет информация на Синода на БПЦ става ясно, че към средата на 2013 г. Великотърновска епархия разполага с общо 345 храма и манастири и следва да бъде работодател и осигурител на общо 128 духовни и цивилни лица. В същото време в държавните регистри са вписани само 106 местни поделения като свързани лица с Великотърновска епархия и съответно са налице само 59 здравно и социално осигурени лица. Някои храмове, енории и духовници изобщо отсъстват както от епархийския списък, така и от държавния регистър, вкл. и от регистъра на НОИ. От началото на 2015 г. неосигуряването на

заети лица представлява наказуемо деяние по смисъла на Наказателния кодекс на РБ, за което е предвидено наказанието лишаване от свобода, придружено от парична глоба.

От много десетилетия¹ липсва официална статистика относно Българската православна църква. Информацията за нейните местни поделения и служители се събира мъчно и обикновено е неточна и неактуална.² Всичко това влече след себе си известни неясноти относно ролята, мястото и мисията на Българската православна църква в българското гражданско общество, като оставя натрапчив привкус за завоалираност и потайност, съвсем неприсъщи за „традиционно вероизповедание“ в гържава, членка на Европейския съюз, а по-скоро напомня за характерни черти на паралелни, затворени и потайни сектантски общности.

Православната църква следва да има своето публично присъствие в обществения живот, защото тя разполага със свои ясни правила за това от почти две хилядолетия. Времето, в което живеем, позволява на религиозните общности да не изоставят възможностите, които гържавното право им предоставя, да апрофират, а чрез своите мисии да заемат мястото, което ученията им изискват и гражданското общество очаква от тях. За едно адекватно участие на вероизповеданията в правния оборот на страната е необходимо, разбира се, задълбочено разбиране на собственото им устройство, както и тяхното правомерно и законосъобразно поведение, което висшият клир на БПЦ – БП успява умело, по принципа на „избирателната пропускливост“, да избягва.

Наместо въведение

Настоящото изложение си поставя за задача да запълни поне част от липсата на анализ на официална статистика относно Българската православна църква – Българска патриаршия (БПЦ – БП), в случая за една от нейните знакови епархии. Град Велико Търново е свързан с една от най-романтичните части на българската средновековна, вкл. и следосвобожденска гържавна и църковна история. На територията на Великотърновска епархия, която разполага с най-много архиерейски наместничества³, се намират едни от най-важните църковни паметници на културата. Не на последно място, във Великотърновския университет „Св. св. Кирил и Методий“ се намира един сериозно акредитиран Православен

¹ Авторът изказва благодарствена признателност на колегата адвокат Димитър А. Димитров за сътрудничеството му при набавяне на информация от държавни регистри.

Изключително прегледна статистика за състоянието на БПЦ от началото на миналия век е предоставена в: Цанков, Ст. *Българската православна църква от освобождението до настояще време*. ГФФ т. XVI, 6, 1938/39 г. Архивна статистика към 1949 относно свещенството на БПЦ е цитирана в: Методиев, М. *Между вярата и компромиса. Българската православна църква и комунистическата държава*. Сиела, 2010, с. 157, бел. 96.

² На синодалната интернет страница има данни за отделни епархии, но информацията не винаги е актуална. Списъците съдържат храмове по населени места и духовници с техните контакти. Разбира се, тази информация задоволява посетители, но не и сериозни изследователи.

³ Срв. чл. 3, т. 3 УБПЦ – БП (Устав на българската православна църква – Българска патриаршия), обн. ЦВ от 9 януари 2009 г. (извънреден). Великотърновска епархия е с общо 9 архиерейски наместничества от всички 60 за 13-те епархии на територията на страната, което представлява почти една шеста част от цялата БПЦ – БП. Най-малко архиерейски наместничества има в Плевенска епархия – 1 (едно), което прави една шестдесета част от наместничествата на БПЦ – БП.

богословски факултет, чиито питомци би следвало да имат голяма близост до Великотърновската епархия и възможности за изява в нея. Видно е обаче, че митрополитът отбягва контакт с университета, особено активен е в Пловдивска епархия и като кадър в тамошната т.нар. православна академия.

Устройството на БПЦ – БП заема важно и централно място в научната дисциплина „Църковно право“. Същевременно устройството на БПЦ – БП и нейните поделения, в това число принадлежащите към нея 15 епархии, от които 13 на територията на страната и две задгранични, са предмет и на много други правни отрасли от системата на юридическата наука в България. Според българската правна система БПЦ – БП е институция – такава, каквато гържавният законодател е определил по силата на закона⁴. Такова е и църковното самоопределение на БПЦ и според нейния устав⁵. Затова църковното устройство както на патриаршията, така и на отделните нейни епархии, енории, манастири и други т.нар. „местни поделения“ императивно подлежи на правна регулация, неотменно свързана с финансовото, данъчното, трудовото, социалноосигурителното, вещното, административното и не на последно място, на наказателното право на Република България. Поради всичко това разглежданата тема представлява скромнен опит за принос към юриспруденцията и богословието при разглеждане на въпроси, свързани с епархийско църковно устройство на местни поделения на БПЦ – БП.

БПЦ – БП значително закъснява и по отношение на решаване на въпроси, свързани с нейните кадри и персонал, както и с вътрешното и трудово- и социалноосигурително право⁶. Като цяло обаче би могло да се обобщи, че ръководството на БПЦ – БП небрежно загърбва или по-скоро умишлено заобикаля сериозни проблеми⁷, чието нерешаване води до негативни последици за цялата рогна Православна църква, най-вече до загуба на сриващия се авторитет на епархийските митрополити.

В края на 2014 г. 43-тото народно събрание (НС) предрождественски⁸ прие една знакова промяна на Наказателния кодекс (НК), включвайки в състава му нова разпоредба – чл. 255б, която инкриминира неосигуряването на работници и служители от страна на работодателя. Новелирането на тази част от НК, от една страна, може да изглежда като граконовска мярка, от друга обаче, трудната

⁴ Закон за вероизповеданията, обн. ДВ. бр. 120 от 29 декември 2002 г.

⁵ УБПЦ – БП.

⁶ Ръководството на БПЦ – БП системно отлага свикването на I църковен (VII църковно-народен) събор, който според чл. 18 УБПЦ – БП трябваше да се проведе още през 2012 г.

⁷ Това са главно кадрови проблеми, свързани с разследването на монаси от Троянския манастир и на т.нар. еп. Борис Агатонийски за поведение, несъвместимо с монашеските им обети. Не на последно място като въпрос стои и преждевременното според чл. 83, ал. 2, т. 5 УБПЦ – БП ръкоположение на архим. Арсений (Лазаров) за Знеполски епископ. Създалото се напрежение между епископ и архимандрит от Видин, както и неадекватното поведение около епископската хиротония на Диносий заедно с малко известни факти около ревизията в Русенска епархия от новия митрополит и едноличната смяна на членове от епархийския съвет на Варненска епархия (без избор) показват бедственото състояние и пълното несправяне на синодални членове – заедно като орган или поотделно с непосредствени задачи, отнасящи се до личния и кадрови състав на БПЦ.

⁸ Вж. ДВ, бр. 107 от 2014 г.

събираемост на вземанията и сравнително ниските трудови възнаграждения оправдават спирането на тенденцията за развитието на сива икономика и черноработничество.

Предписанието на чл. 255б НК има пряко действие и директно отношение върху ръководителите на БПЦ като работодател и в нашия случай в контекста на Великотърновска епархия. Преди това обаче се налага обстоен преглед на устройството на това местно поделение на БПЦ, разпределението и числеността на неговия състав.

Устройство на Великотърновска епархия

Според чл. 3, т. 3 на Устава на БПЦ – БП Великотърновската епархия със седалище във Велико Търново се състои от архиерейски наместничества в Свищов, Горна Оряховица, Габрово, Елена, Севлиево, Никопол, Дряново, Павликени и Трявна.

За Великотърновската епархия са валидни правилата за устройство според УБПЦ – БП. По силата на чл. 5 всяка епархия се управлява от своя архиерей, който носи титлата митрополит. Разпоредбата на чл. 11 регламентира, че църковната власт в епархията принадлежи на митрополита и се упражнява със съдействието на епархийски съвет. Митрополитът е представен в чл. 81, ал. 1 УБПЦ като „апостолски приемник“. Всъщност всеки епископ е апостолски приемник, но това обстоятелство е убягало на църковните законодатели от 2008 г. в Рилския манастир. УБПЦ тук противоречи както на каноничните правила, така и на историческото предание, защото в БПЦ единствено митрополит може да бъде епископ с епархия, а останалите епископи са просто презвитери и администратори. Затова стремежът към клерикална кариера на български духовници често е свързан със скандали и безобразия.

Съобразно същата разпоредба на митрополита е поверена духовната, църковната и административната власт в епархията. Пак според същата уставна норма той има цялата пълнота на йерархическата власт в делата на вярата и нравствеността, свещеноедействието и пастирската грижа, както и на епархийския митрополит принадлежи правото на инициатива и ръководство във всички области на епархийския живот. Чл. 96, ал. 3 повтаря за пореден път, че митрополията (не само епархията) се управлява и представлява от епархийския митрополит. Т.е. представителната власт и в юридически смисъл пред гържавата – във връзка със задължения да изпълнява императивно гържавно законодателство, е вменена на митрополита.

Всъщност Уставът на БПЦ – БП определено предвижда прекалено големи правомощия и *de stato*⁹ неограничена власт, като напр. пожизнено служение на митрополита (чл. 82, ал.1) и забрана за преместване в друга епархия (ал. 2). Проблемите на институцията на БПЦ до голяма степен са продиктувани от факта, че ръководството на родната ни църква я разбира като митрополитоцентрична, а

⁹ По силата на устава.

не като Христоцентрична – т.е. Христова църква. Самите уставни разпоредби на повечето места звучат напълно нелогично и неправомерно.

Според чл. 81, ал. 6 УБПЦ – БП митрополитът представлява митрополията [повторение от чл. 96, ал. 3], която на основание на чл. 96, ал. 1 УБПЦ във връзка с чл. 10, ал. 3 ЗВ е юридическо лице, чиито членове са църкви и манастири като местни поделения в диоцеза на епархията. Те са неотделима част от нея, а органи на митрополитската власт в епархията са: архиерейските наместници, енорийските свещеници, църковните настоятелства и манастирските управления (според чл. 12 УБПЦ).

Нормата на чл. 81, ал. 5 предвижда епархийски съвет да подпомага митрополита в осъществяването на неговата дейност. Въпреки че епархийският съвет има повече правомощия от архиерейските наместници, той не е изрично изброен като орган на власт. Едно незабележимо изключение от неограничената митрополитска власт се намира в разпоредбата на чл. 95, т. 20 УБПЦ – БП, според която митрополитът следва да внася в епархийския съвет за разглеждане бюджет и всички онези въпроси, по които се иска мнението на съвета, като за финансово-парични операции със средства на епархията задължително да взема решение с членовете на епархийския съвет. По този начин е предоставено известно правомощие на епархийския съвет като орган, който не се назначава от митрополита.

Всички останали т.нар. органи на митрополитската власт, които споменахме, зависят пряко от митрополита. Според чл. 124 УБПЦ епархийският митрополит назначава със заповед архиерейските наместници, а съобразно чл. 126, ал. 2 УБПЦ самото архиерейското наместничество се ръководи от назначен от митрополита наместник. Той следва да представя всеки месец в митрополията отчетна ведомост за приходите и разходите на наместничеството (т. 12), въпреки че нормата на чл. 126, ал. 1 УБПЦ определя самото архиерейско наместничество за учреждение на митрополията, което няма право на самостоятелен бюджет. Същевременно безбюджетна организация, каквато е архиерейското наместничество, според чл. 128 трябва обаче да има канцелария, чиито длъжностни лица се назначават от митрополита.

Отворен е въпросът дали наместникът може да представлява митрополита, след като е негов наместник, т.е. изпълнява нещо вместо него. По тази тема уставът мълчи, макар обаче в чл. 127 УБПЦ да е фиксирано, че в отсъствие на архиерейския наместник го замества енорийски свещеник, определен с писмена заповед от митрополита. Т.е. преупълномощаване няма, а по-скоро митрополитско назначаване на заместник на наместника.

Въпреки че според чл. 97, ал. 1 УБПЦ – БП във всяка митрополия има протосингел, който се назначава от епархийския митрополит и се утвърждава от Светия синод, протосингелът не фигурира като орган на митрополитска власт в епархията по чл. 12 УБПЦ – БП. Докато поне е уточнено, че протосингелът е помощник на митрополита в управлението на епархията и се намира под негово пряко и не-

посредствено ръководство, замества го при негово отсъствие според изричните му указания и получава заплата по епархийския бюджет, за т.нар. епархийски надзорник не е указано нищо, освен че се допуска такова лице да може да бъде и със средно богословско образование (чл. 97, ал. 4). Съвсем нелепо е, между другото, лице със средно образование да надзирава висшисти свещеници с по-високи академични степени например.

Според чл. 98, ал. 1 УБПЦ при всяка митрополия има администрация, която е администрация на митрополита и епархийския съвет. За администрация на епархийския съвет не се споменава нищо конкретно, докато за тази на митрополита е казано, че се състои от секретар и служители. Разпоредбата на чл. 99, ал. 2 УБПЦ също указва, че лицата в администрацията при митрополията и архиерейските наместничества се назначават от митрополита. Т.е. администрацията е единствено на митрополита.

В устройството на всяка епархия би следвало да се включва и най-важната изобщо единица – енорийската църква. По отношение на чл. 129 и 140 УБПЦ – БП следва да се спомене, че енорийската църква се управлява от настоятелство (4–6 човека), като неин председател е енорийският свещеник. Той е лицето, което представлява енорийската църква съобразно своите правомощия, като може да упълномощава и други лица за това. УБПЦ всъщност най-често говори не за енории, а за храмове – за сградите, които се отдават на свещениците, за да извършват ритуали. В този дух и списъкът на Великотърновска епархия съдържа храмове с контакти на свещеници, служещи в тях.

Епархийските манастири принадлежат към местните поделения на съответната епархия. Разпоредбите на чл. 169 – 170 УБПЦ – БП определят общите правила за монахините и монасите в родната ни църква. Манастирите и монасите или монахините в БПЦ – БП, за жалост, играят единствено фигуративна роля. Манастирите ни рядко са духовни центрове, а по-скоро представляват възможности за събиране на средства за издръжка на митрополити и синод. Повечето монаси в БПЦ поемат обетите си с цел клерикална кариера.

Дяконите са помощници на митрополита и свещеника в тяхната служба и имат всички общоклирически права и задължения според църковните правила по чл. 137 УБПЦ – БП.

Кадрови състав и разпределение на свещенослужители по храмове и духовни околии

Във Великотърновска епархия по списъка¹⁰ от общо 94 храмови духовници има: един митрополит, двама архимандрити, 10 йеромонаси, 5 ставрофорни икономи, 8 свещеноикономи, 29 протоiereи и 39 свещеници. Отделно от тях са налице също един

¹⁰ Вж. Данни за Великотърновска епархия, актуални към 27.05.2013: http://bg-patriarshia.bg/index.php?file=turnovo_diocese.xml

монах и двама йеродякони, както и една схимонахиня, 20 монахини и 2 послушнички – общо 120 духовни лица. Те служат или се подвизават в общо 325 храма и 20 манастира. Осем са светските лица, заети в администрацията на Великотърновска епархия. Не е ясно колко светски лица са заети с канцеларска работа в десетте архиерейски наместничества. Т.е. личният състав на Великотърновска епархия по данни от интернет страницата на Синога към 27.05.2013 г. възлиза на 128 човека.

Във Великотърновска духовна околия са изброени общо 53 храма. Според списъка 21 свещеници служат в тях. Един отговаря за осем храма, един за шест храма, един за пет храма, един за четири храма, един за три и трима свещеници отговарят за по два храма.

В Габровска духовна околия според списъка има 30 храма и 10 свещеници. От тях двама отговарят за по един храм, двама за по два храма, трима за по три храма, двама за по четири и един за седем храма.

Към Горнооряховската духовна околия са налице общо 53 храма, в които служат общо 25 свещеници. Един свещеник отговаря за шест храма, двама свещеници служат в по пет храма, пет свещеници отговарят за по три храма и пет за по шест храма. Останалите 12 свещеници служат в по един храм.

Според списъка в Дряновска духовна околия съществуват общо 17 храма, в които служат общо 6 свещеници, от които един йеромонах. За енорията в с. Соколово не е посочен конкретен свещенослужител. Един протоiereй обслужва шест храма, един свещеник – четири, и йеромонахът има подопечни три храма. Останалите трима духовници отговарят за по един храм.

23-те храма в Еленска духовна околия са разпределени между осем духовници – един свещеник отговаря за осем храма, един йеромонах за седем, двама духовници за по два храма и останалите четири – за по един храм.

Седем свещеници отговарят за 28 храма в Никополска духовна околия, като на един свещеник са подопечни 9 храма, на друг пет, на един негов събрат четири, на двама свещеници са зачислени по три храма и на други двама – по два храма. В Никополска духовна околия няма нито един духовник с по една енория.

Двама монаси и двама свещеници се грижат за общо 35-те храма в Павликенска духовна околия, като един архимандрит отговаря за 28 храма в тази духовна околия и за един (29-и храм) в Севлиеvsка духовна околия. Т.е. това е духовникът, на когото са зачислени общо 29 храма и един манастир – най-ангажираният свещенослужител на Великотърновска епархия. Отделен въпрос е как е възможно да обгрижва толкова енории. Другият монах в Павликенска духовна околия отговаря за един храм, докато двамата свещеници там съответно за по пет и по един храм.

За 38-те храма в Свищовска духовна околия се грижат общо 11 духовници, като един от тях отговаря за цели 10 храма, един за осем, трима за по три, петима за по два и един за един храм.

В Севлие夫ка гуховна околия са налице 35 храма и 11 свещеници. Тук е една от 29-те енории на архимандрита от Павликенската гуховна околия, когото вече споменахме. Един свещеноиконом се грижи за 9 храма, друг негов събрат има 8 храма, един е с пет, един с три, трима са с по два и четири свещеници са с по един храм.

В Тревненска гуховна околия трима свещеници имат на разположение 13 храма, като за този в с. Бъзовец не е определено гуховно лице. Един протоиерей обслужва осем храма, останалите негови двама събрата – по два храма.

В 20-те манастира, посочени в списъка, 10 са женски, в които се подвизават 23 жени – една схимонахиня, 20 монахини и две послушнички, а в 10-те мъжки манастира има един архимандрит, един монах и двама йеродякони.

Администрацията на Великотърновска митрополия се състои от две гуховни лица и осем цивилни. От тях протосингелът и секретарят са свещеници, а главният счетоводител, библиотекарят и деловодителят, касиер-счетоводителят, завеждащият стопанската дейност, домакинът и тримата епархийски финансови ревизори са църковни служители.

Местни поделения на Великотърновска епархия

Като юридическо лице, Великотърновска епархия е вписана във фирмения регистър¹¹ на юридическите лица в България:

Фирмено досие – Булстат – 31.12.1950 г.

Общи данни

Име: ВЕЛИКОТЪРНОВСКА ЕПАРХИЯ

Правна форма: Религиозна организация

Булстат: 104042503

Дата на вписване: 31.12.1950

Юридически статут на субекта: Юридическо лице

Група на нефизическото лице/група на субекта: Неправителствена организация

Основание за възникване на събитие: Закон за изповеданията

Документ: Документ за създаване: Устав от 31.12.1950 г.

Характеристики

Вид характеристика	Съдържание на характеристика	Дял
Активност	развиващ дейност	
Форма на собственост	частна	100,00%
Източници на финансиране	гарения и спонсорство	10,00%
Източници на финансиране	такси за услуги с непаз. характер	90,00%
Форма на счетоводно записване	двустранно счетоводство	
Колективен орган на управление	Епархийски съвет	

¹¹ Сrv. Фирмено досие под Булстат: 104042503. Вж.: <http://goo.gl/uAa1ZT>

Изповедание	Българска православна църква
Основен източник на финансиране	Приходи на неправит. организации
Институционален сектор	Сектор нетърговски организации, обслужващи домакинствата
Национална отрасл. класификация	9131 Дейности на религиозни организации

АДРЕС

седалище: **Държава:** България
Област: Велико Търново
Община: общ. Велико Търново
Населено място: гр. Велико Търново
ПК 5000
Адрес: ул. ИВАН ВАЗОВ 25

УПРАВЛЯВАЩИ

Управляващ: **Име:** ЙОРГО ИВАНОВ СТЕФАНОВ, ЕГН: 50xxxxxxx ,
Държава: България
Длъжност: Митрополит **Роля:** Управляващ

ПРИНАДЛЕЖНОСТ

Наименование по търговския закон: БЪЛГАРСКА ПАТРИАРШИЯ – СВ.СИНОД
Държава: България
Ког на принадлежност: Към висшестояща
ЕИК: 121294143

Сто и шест (106) са изброените свързани юридически лица с Великотърновска епархия според регистъра.¹² А в списъка, поместен в интернет страницата на Синода, се съдържат 325 храма и 20 манастира. Т.е. би следвало и самият регистър да съдържа 345 юридически лица, свързани с Великотърновска епархия, понеже всяко местно поделение на БПЦ – БП има статут на юридическо лице и следва да е вписано в публичния регистър.

Нещо повече: Върховният административен съд е постановил в свое тълкувателно решение¹³, че не е необходима пререгистрация, но това по никакъв начин не отменя задължението по самото им вписване. В мотивите на съда се казва, че „Местни поделения на Българската православна църква – Българска патриаршия със статут на юридически лица са митрополияте, църквите и манастирите – чл. 13 от Устава на БПЦ – БП във вр. чл. 10 ал. 2 предл. 2 ЗВ. Техните законни представители по смисъла на чл. 30 ал. 1 ГПК се легитимират като такива с актовете за избор или назначаване, издадени от органите, които са ги избрали или назначили: чл. 96 ал. 3 от Устава – за митрополияте: чл. 140 ал. 4 от Устава – за църквите, и чл. 161 ал. 3 и ал. 4 от Устава – за манастирите.“ А в

¹² Срв. Фирмено досие под Булстат: 104042503. Вж.: <http://goo.gl/uAa1ZT>

¹³ Срв. Справка свързани лиза с Великотърновска епархия – <http://goo.gl/5nkeSt>

тенора на решението е постановено, че „местните поделения“ на Българската православна църква – Българска патриаршия не подлежат на пререгистрация по реда на §2 ал. 4 от ПЗР на ЗВ. Правосубектността на Българската православна църква – Българска патриаршия и на нейните местни поделения със статут на юридически лица произтича от закона – чл. 10 ал. 2 ЗВ. Представителна власт на лицата, които ги представляват, се доказва с актовете за избор или назначаване, издадени от органите, които са ги избрали или назначили.

Разликата между общо 345 налични храмове и манастири по синодален списък във Великотърновска епархия и вписаните 106 местни поделения в публичния регистър е огромна. По пътя на логиката бихме могли да заключим, че числото от 120 духовници е много по-близо до 106 местни поделения от регистъра, отколкото 345 храма и манастира. Логично е също, че в регистъра се вписват лица, а не сгради, въпреки изкривеното разбиране в българското митрополитско богословие, че църквата е храмът, а не енорията.

Във всеки случай следва да отбележим още два факта. В синодалния списък липсват данни за няколко енории и духовни лица. Твърде вероятно е митрополитът, както видяхме – единствен със своята пълна църковна власт, на своя глава да не приема задълженията си за възнаграждения на назначените от него лица и в случай на необходимост да отхвърли произтичащите от това обязанности. Тук не става въпрос за починали свещеници (напр. ик. Минчо Илиев от Габрово).

Другият факт е, че липсата на кадри в БПЦ е изключително голяма. Задължението за попълване на личен състав обаче също е на митрополита – той е лицето, което отговаря за назначаването им. Като междинен извод се налага да бъде казано, че от една страна, е видно как Великотърновска епархия изпитва необходимост от духовни кадри, а от друга страна, митрополитът не се справя с този въпрос. В известен смисъл това е последица от тежкото бреме на комунистическото минало, в което на Великотърновския митрополит се е налагало да съвместява длъжност на агент на ДС под псевдонима Ваньо¹⁴ и да се занимава с дейности, които днес видимо не са от особена полза за него¹⁵.

Осигурените лица на Великотърновска епархия

Здравното и социално осигуряване на свещено- и църковнослужителите на Великотърновска епархия може да се проследи от приложената по-долу таблица. За седемгодишен период – от 2008 до 2014 г., Великотърновска епархия осигурява здравно и социално винаги равен брой лица.¹⁶ Най-голям брой на осигурени лица – 65, е налице през месеците юли и август на годините 2011 и 2012. Най-малък е броят на здравно и социално осигурените лица във Великотърновска епархия – 14

¹⁴ Тълкувателно решение №1 от 2010 на ВКС относно вписване на БПЦ в публичните регистри.

¹⁵ Решение №298/17.01.2012 г. на Комисията за разкриване на документите и за обявяване на принадлежност на български граждани към ДС и разузнавателните служби на БНА.

¹⁶ Сrv. Биография на м. Григорий от свещ. д-р Янко Димов <http://goo.gl/qc3C9L>

през месец декември на 2010 г.

Както установихме, към 27.05.2013 г. личният състав на Великотърновска епархия по данни на Синода възлиза на общо 128 човека, а данните на НОИ показват, че към месец май 2013 г. осигурените лица са 59.

Равносметката като междинен извод от всичко дотук е, че към онзи момент Великотърновска епархия, представлявана от митрополита си, който е единствено отговорен в качеството си на работодател, не е осигурявала поне 69 свои служители, което число представлява повече от половината от всички заети лица там.

Интересен факт е и разминаването на информацията относно заетостта на митрополита. Напр. по данни на Синода той е споменат само веднъж, а по публичния регистър оглавява 14 от 20-те епархийски манастира и гр. църковни настоятелства, както и че Дряновският манастир според регистъра представлява пансион и предлагач услугата транспорт на тленни останки.

**Извлечение¹⁷ от регистър на НОИ за осигурени лица във
Великотърновска епархия – религиозна организация, гр. Велико
Търново, ЕИК 104042503 за периода от 2008 до 2014 г.**

Година: 2014

Месеци	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Социално:	57	57	57	57	57	58	58	58	58	59	57	55
Здравно:	57	57	57	57	57	58	58	58	58	59	57	55

Година: 2013

Месеци	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Социално:	60	59	59	60	59	59	59	59	58	59	60	58
Здравно:	60	59	59	60	59	59	59	59	58	59	60	58

Година: 2012

Месеци	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Социално:	60	58	58	58	58	59	65	65	60	60	61	62
Здравно:	60	58	58	58	58	59	65	65	60	60	61	62

Година: 2011

Месеци	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Социално:	58	58	59	60	58	61	65	65	60	61	60	60
Здравно:	58	58	59	60	58	61	65	65	60	61	60	60

Година: 2010

¹⁷ Това не е така за други епархии, които имат различен брой осигурени лица – срв. Таблицата Социално и здравно осигурени лица в БПЦ <http://goo.gl/40Ly2W>

Месеци	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Социално:	19	19	19	19	19	18	25	23	15	15	15	14
Здравно:	19	19	19	19	19	18	25	23	15	15	15	14

Година: 2009

Месеци	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Социално:	16	16	16	16	16	21	21	21	21	15	16	16
Здравно:	16	16	16	16	16	21	21	21	21	15	16	16

Година: 2008

Месеци	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Социално:	16	17	16	16	16	15	15	15	19	16	17	17
Здравно:	16	17	16	16	16	15	15	15	19	16	17	17

Само две архиерейски наместничества от Великотърновска епархия са вписани в регистрите на НОИ. Това са габровското и дряновското. Първото е осигурявало 10 лица за периода от януари до септември 2008 г. и 11 лица за периода от октомври 2008 г. до септември 2009 г. След този период липсват вписвания за осигурени лица от страна на архиерейско наместничество в Габрово.¹⁸ Дряновското архиерейско наместничество никога не е оставяло вписани данни за осигурени лица, а единствено името си и ЕИК в регистъра.

Както вече беше изяснено, архиерейските наместничества са безбюджетни организации според УБПЦ и не би следвало да осигуряват лица вместо истинския им работодател – епархията, респективно митрополита като единствено отговорно лице.

Данни от Националния осигурителен институт

Фирма: АРХИЕРЕЙСКО НАМЕСТНИЧЕСТВО – ГР. ГАБРОВО
Седалище и адрес на управление: ГАБРОВО,
гр. ГАБРОВО, ул. СОФРОНИЙ ВРАЧАНСКИ №1

Година	2008												2009								
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	1	2	3	4	5	6	7	8	
Социално осигурени	10	10	10	10	10	10	10	10	10	11	11	11	11	11	11	11	11	11	11	11	11
Здравно осигурени	10	10	10	10	10	10	10	10	10	11	11	11	11	11	11	11	11	11	11	11	11

¹⁸ Сrv. РЕГИСТЪР – АРХИЕРЕЙСКО НАМЕСТНИЧЕСТВО – ГР. ГАБРОВО КЪМ ВЕЛИКОТЪРНОВСКА ЕПАРХИЯ
<http://goo.gl/Q0iRXB>

Митрополитът като работодател и осигурител и новият чл. 255б НК

Две скорошни дела¹⁹ в български граждански съдилища съпътстват църковното трудово право на БПЦ. И в двата случая гражданският съд определя, че не би следвало съдът да се намеси за възстановяване на освободен (или низвергнат) свещеник на неговото предишно служение, но и в двата случая съдилищата постановяват, че работодател е митрополитът с всички произтичащи от това негови задължения – за възнаграждения, за осигуровки, платен отпуск и т.н. модерни граждански придобивки, валидни за заетите лица във всички европейски държави.

Тази съдебна практика е постановена правилно и напълно обезсмисля еквилибристичната синодална дейност по едно становище на Синода, представяйки отношенията между свещеник и митрополит или църковен служител и митрополит като всичко друго, но не и правоотношение.²⁰ Разбира се, че синдикалната дейност на духовници не е присъща на свещенството, както не е присъщо на митрополита да не полага грижи за своите презвитери. А стачка в Църквата все пак е недопустима. Но и самото синодално становище е свидетелство за стремленията на висшия клир на БПЦ – БП да не се държи като работодател към подчинените си, а подобно поведение надхвърля представите за справедливост на гражданското ни общество, което се душеобгрижва именно от същото духовенство. Трябва да се има предвид, че въпроси около ролята на висшия клир в осигуровките на техни служители е тема, която е била разисквана още преди един век и не е била разрешена.²¹

От всичко дотук установихме, че митрополитът е лицето, което управлява, представлява, назначава, ръководи и е отговорно пред държавата. Вече беше обърнато внимание на някои аспекти от уредбата досежно възнагражденията и осигуровките на свещено- и църковните служители.²²

В този ред на мисли ще си позволим само накратко да посочим правното основание, според което висшият клир се явява работодател, който дължи осигуровки: Предписанието на чл. 29 ЗВ във връзка с чл. 223, ал. 2 УБПЦ – БП и чл. 225, ал. 1 УБПЦ – БП регламентира, че свещенослужителите се осигуряват задължително по реда на ЗЗО, като подлежат на осигуряване за всички социални рискове по държавното обществено осигуряване, както и на здравно осигуряване, съгласно разпоредбите на закона. Подобно е становището на главни експерти на НОИ.²³

¹⁹ Решение №191/05.03.2010 г. по ГР. Д. №4956/2008 на ВКС и Определение №3675/20.09.2013 г. по ГР. Д. №4580/2013 на Районен съд – Плевен.

²⁰ Становище на Св. синод по повод създаване на „свещенически синдикат“ http://www.bg-patriarshia.bg/index.php?file=attitude_5.xml

²¹ Върговъ, Хр. *Конституцията на Българската православна църква. История и развой на Екзархийския уставъ*. С., Държавна печатница, 1920, с. 271-274.

²² Беров, Хр. П. *Православната мисия в Европейската диаспора на Българската църква. – Християнство и култура*, бр. 96/2014 г., с. 28.

²³ Автор: Румяна Станчева – гл. експерт в НОИ. Източник: Правно-информационна система „Сиела“ към 22.08.2004 г. <http://goo.gl/BRtMX5>

Както вече споменахме, Народното събрание прие нова разпоредба²⁴ на чл. 255б НК, в сила от 1 януари 2015 г. Това предписание е императивно и важи спрямо всички – *erga omnes*, т.е. и по отношение на духовни лица. Прочее погрешно би било разбирането, че институцията БПЦ стои извън или над закона. За държавата, която единствена има монопол да законодателства спрямо всички лица в страната, БПЦ представлява институция, на която по силата на чл. 10 ЗВ е присъдено качество на юридическо лице *ex lege*. Същия статут притежават около 60 институции в държавата, напр. Агенцията за хората с увреждания, БНБ, Държавната комисия по хазарта, Националната занаятчийска камара, Фондът за гарантиране на влоговете в банките и др. Конституционен принцип е, че всички лица в РБ са с еднакви права и задължения, затова би било немислимо, че чл. 255б НК няма да намери приложение по отношение на епархийски ръководители в качеството им на работодатели и осигурители. Предвидените наказания са в рамките от една до осем години лишаване от свобода, ведно с глоби от 500 до 5 хил. лв., както и конфискуване на част или цялото имущество.

В заключение

В края на настоящото изложение се налагат няколко важни извода. На първо място, БПЦ – БП продължава да бъде твърде затворена в институционално отношение. Липсата на леснодостъпна информация за устройството на епархиите, както и за личния състав, буди подозрение и недоверие към ръководството на рогната ни църква, като показва ниската компетентност на управляващите ръководни кадри в административно и трудово- и социалноосигурително-правно отношение.

На второ място – църковното устройство на Великотърновска епархия следва да се подчинява на уставните разпоредби, важащи за всички останали епархии на територията на страната. Съществуват разминавания в числения състав на клира според списък, който е изготвен за синодалния интернет сайт, и държавните регистри, които също се отнасят за местните поделения на БПЦ – БП. Отговорност за това носи единствен митрополитът.

На трето място кадровият състав на Великотърновска епархия е крайно недостатъчен, което идва да подсказва слабата духовна и административна подготовка на църковния ръководител там. Отсъствието на енории и клирици от въпросните списъци е подозрителен факт, за който от гледна точка на държавното право се търпят различни юридически последици.

В заключение – съществува значителна разлика между данните, подадени от ръководителя на Великотърновска епархия в Националния осигурителен институт, и фактическото състояние на личния състав на клира. Видно е, че Великотърновска митрополия системно не осигурява няколко десетки нейни свещено- и църковни служители, към месец юли 2013 г. това са 69 лица, а към края на 2014 г. броят им се увеличава с три лица. Твърде вероятно е въпросните неосигурени лица да не

²⁴ Сrv. Наказателен кодекс: чл. 255б. (Нов – ДВ, бр. 107 от 2014 г., в сила от 1.01.2015 г.).

получават никакви възнаграждения за своето служение или трудово правоотношение, което според разбиранята на съвременното европейско гражданско общество означава робски труд и черноработничество. Отделен въпрос представляват невписаните в регистъра енории, както и отсъстващите от списъка духовници, на които също е твърде вероятно да не се заплаща никакво възнаграждение.

Приложение:

**СОЦИАЛНО И ЗДРАВНО ОСИГУРЕНИ ЛИЦА В БЪЛГАРСКАТА
ПРАВОСЛАВНА ЦЪРКВА НА ТЕРИТОРИЯТА НА СТРАНАТА ПО
ДАНИИ ОТ НАЦИОНАЛНИЯ ОСИГУРИТЕЛЕН ИНСТИТУТ**
(Данните на НОИ са актуални към 24.03.2014 г. Наименованията
„митрополия“ или „епархия“ в таблицата са според
вписаната в публичните регистри информация)

Епархия / Митрополия	Социално осигурени 08.2009 г.	Здравно осигурени 08.2009 г.	Социално осигурени 01.2014 г.	Здравно осигурени 01.2014 г.	Социално осигурени 01.2015 г.	Здравно осигурени 01.2015 г.
Българска патриаршия – Св. синод	629	645	84	85	94	95
Софийска митрополия / Софийска епархия	368	384	353	377	360	385
Варненска и Великопреславска митрополия	25	25	127	127	124	125
Великотърновска епархия	22	22	55	55	52	52
Видинска митрополия	25	25	30	30	28	28
Врачанска епархия	14	14	24	24	23	23
Доростолска митрополия	Без данни до 2010 г.	Без данни до 2010 г.	18	18	15	15
Ловчанска епархия	10	10	45	52	44	49
Неврокопска митрополия	30	30	132	141	138	142
Плевенска св. митрополия	1	1	24	24	22	22
Пловдивска епархия	38	38	239	239	237	237
Русенска епархия	10	10	71	75	74	74
Сливенска митрополия	27	27	30	30	31	31
Старозагорска митрополия	93	93	85	85	83	83
ОБЩО ОСИГУРЕНИ ЛИЦА В БПЦ – БП	1292	1324	1317	1362	1325	1361